הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר משפטים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות נחלות

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות נחלות

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-נחלות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ו 4
הלכה ח 4
הלכה יא 4
פרק ב 5
הלכה ו 5
הלכה ח 5
הלכה יד 5
פרק ג 6
הלכה א 6
פרק ד 6
הלכה ב 6
הלכה ח 6
פרק ה 7
הלכה ו 7
הלכה ח 8
פרק ו 10
הלכה ב 10
פרק י 10
הלכה א 10
הלכה ד 10
הלכה ה 11
הלכה ז 11
פרק יא 11
הלכה ה 11
הלכה ו 12
הלכה ז 12

פרק א

הלכה ו

משפחת האם אינה קרויה משפחה וכו'. ואפילו במקום דליכא יורש מצד האב כגון שתוקי א"נ גר שנשא ישראלית והוליד בן דליכא יורש מצד האב אפ"ה אין האם יורשת אלא הנכסים הרי הם הפקר ועיין במ"ש התוס' פרק יש נוחלין (דף קי"ד) ד"ה אף ובפ"ק דכתובות (דף י"א) ד"ה מטבילין ובתה"ד סימן שנ"ב ובתשובת מהרש"ל חה"מ סי' ל"ד:

הלכה ח

והבעל יורש את כל נכסי אשתו מדברי סופרים וכו'. כתב מהריט"ץ בתשובה ס"ס כ"ה וז"ל ועוד דכל היכא דאיכא פלוגתא וספיקא אוקי ממונא בחזקתיה ה"נ אוקי ממונא בחזקת יורשים דמיקרו מוחזקים כיון דהם יורשים בכח תקנת טוליטולא דאלמוה למעקר ירושת הבעל כו'. ואין הוראה זו נכונה מכמה אנפי. חדא דמה שדן מלשון בכל אופן שבא לטפויי אפי' נתינה דמחיים דמודה הרא"ש בה אין זה כדאי. ועוד דמכירה שמכרה לאחר מכירה מעליא לכ"ע הגע עצמך שהוצרכה לדמים וקבלה כתובתה מבעלה והוא רצה לפורעה מחיים כלום יש כאן תקנת טוליטולה הלא אין כאן כתובה שיירשו יורשי האשה. גם מה שסיים הרב המחבר ז"ל דאוקי ממונא בחזקת יורשי האשה בפלוגתא דרבוותא הם דברים תמוהים רחוקים מדרכי ההוראה דכל הבא מחמת התקנה במקום שיש זוכה מן הדין עליו הראיה וכן כתבו גדולי המורים בחבוריהם בנדון כיוצא בזה דיד בעל התקנה על התחתונה בכל ספק דאתיליד בה (א"ה עיין באורך תשובת הרב המחבר לעיל פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה א').וקרוב לזה כתבו גבי תקנת השוק גבי גנב שאינו מפורסם בהנך גווני דמספקא ליה לתלמודא אי עשו תקנה זו או לא פסקו הדין עם הנגזל דהלוקח בא מכח התקנה והנגזל בא מכח דינא. ומ"ש דקלישא זכות הקונה שהיא מכירת שטרות דרבנן ואפילו יורש מוחל לאו מילי דסמכא נינהו כי אם מילי דכדי וצ"ע:

הלכה יא

בעל שמתה אשתו ואח"כ מת אביה כו'. עיין בתשובות להרמב"ן סימן ס"ג דיש לדקדק מדבריו דאע"פ שמחלוקת הר"י ן' מיגאש והרי"ף הוא לגמרי דלמהר"י יורש הבעל בכל גוונא ולהרי"ף אינו יורש בכל גוונא הכריע הרב ביניהם דיש להודות למהר"י ן' מיגאש היכא דזכה בהם כבר הבעל ולהודות להרי"ף היכא דלא זכה. וכ"ת ס"ס קשיא על הרב כיון שכבר הכריע לעיל איך חזר וכתב דמלוה שעל הבעל פליג ואמאי פליג בזה נראה

ליישב דאע"פ שהכריע הרב ביניהם היינו כשאין הבעל מוחזק בהם אבל כשהבעל מוחזק בהם דהיינו מלוה שעמו לא רצה לסמוך על דעתו להוציא מידו ולכך פליגי כדין בכור זה הנלע"ד:

פרק ב

הלכה ו

בן שנסתפק לנו אם הוא בכור כו'. מימרא בפרק יש נוחלין וכתב מרן הב"י סימן רע"ז בשם ר' ירוחם ז"ל דה"מ בשטוענים על ענין בכורה אבל בחלק פשוט ובשאר זכיות כותבין הרשאה זה לזה אפילו לא הוכרו מתחלה ופשוט הוא ע"כ. ונראה לרשב"ם דכתב הטור ס"ס רע"ח דאית ליה דאין לפשוט קודם חלוקה למכור וליתן ולמאן דאית ליה דאין כותבין הרשאה אלא בדבר שיכול להקנות כמבואר בסי' קכ"ג הפשוט אינו יכול לכתוב הרשאה אפילו הוכרה מדינא דגמ' ועיין בתשובות הרשב"א ח"ב סימן רנ"ד:

הלכה ח

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם כו'. לענין כתובת בנין דכרין אם יטול הבכור חלק בכורה מתוך דברי ריא"ז שהביא בשה"ג פ' נערה עלה דמתני' דלא כתב לה בנין דכרין כו' מוכח דס"ל דנוטל ולא חשיבי נכסי האם אך מתשובת הרשב"ץ שהביא הר"ב נתיבות משפט נכ"ג ח"ו מוכח דס"ל דאין הבכור נוטל פי שנים משום דהוו נכסי האם יע"ש:

הלכה יד

שלשה נאמנים על הבכור כו'. כתב מהרימ"ט הובאו דבריו בספר בני אהרן סי' כ"ו דלא מהני היכרא אלא בחיי הבכור אבל לא לאחר מיתתו וכן בנכסים שנתנו לו ע"מ שלא יתנם במתנה לא מהני היכרא ועיין במהריק"ו שורש קמ"ה שכתב בפירוש דמהני היכר אף לאחר מיתת הבכור וצ"ע. כתב מהריב"ל בח"ב סי' מ"ה דאנוס שאמר על אחד שהוא בנו שנולד לו בארץ העמים במקום גזרת השמד דיש לספק בדבריו דלמא בנו הבא מן העכו"ם קאמר דדלמא האנוסים לא קפדי אביאת עכו"ם בהיותם בארץ מושבותם. אך מדברי מהרשד"ם ח"מ סי' ש"ה נראה דפליג עלה וס"ל דאפילו חזר ואמר דבנו מן העכו"ם קאמר דלא מהימן משום דאינו חוזר ומגיד ועיין פ"מ ח"א סי' צ"ב: **וכן אם אמר על המוחזק לנו וכו'**. כתב הטור סי' רע"ז ופרשב"ם לאו בעדים מיירי שאם יש עדים עליו שהוא בכור אין האב נאמן להכחישם אלא בקול בעלמא והרמב"ן פירש דאיפכא מסתברא כו' ולהרמב"ן אינו אלא כשאינו מכחיש לעדים בפירוש דאפשר הגדול אינו בנו אבל אם מכחיש לעדים בפירוש פשיטא דלא מהימן ואפילו דאית ליה מגו כ"כ

מהרשד"ם ח"מ סי' ש"ה פ"מ ח"א סימן צ"ב. ומהריב"ל ח"א סימן ס"ב ומשפטי שמואל סימן ק"ג חולקים בזה וס"ל דאף דמודה שהם בניו נאמן על האחד שהוא בכור נגד עדים. והתימה מהרב פ"מ שהסכים עם מהרשד"ם ולא הביא שמהריב"ל חלוק עליו והרב הביא תשובה זו דמהריב"ל שם לענין אחר וצ"ע:

פרק ג

הלכה א

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויין וכו'. (א"ה עיין לקמן פ"ה מהלכות אלו הלכה ח' ע"ד הרב פ"מ):

פרק ד

הלכה ב

אבל נאמן הוא וכו'. כתב הריב"ש סי' מ"ב וז"ל וכיון שהאמינתו תורה שאינו בנו הדבר פשוט שאינו חייב ליטפל בו וגם שאין כאן שבועת היסת שאם היינו מחייבים אותו היסת הרי הוא כשאר כופר בכל ומה הועיל מה שהאמינתו תורה וכו'. וקשיא לי הרי כופר בכל נמי התורה האמינתו ואפ"ה חכמים חייבוהו שבועת היסת וא"כ ה"נ אף שהאמינתו תורה אי איכא דררא דממונא לישתבע שבועת היסת. עוד כתב הריב"ש שם וז"ל ואף אם היינו אומרים ששמעון חייב שבועת היסת כו'. ונ"ל שכוונת הרב היא דכיון שאינו חייב לישבע אלא שאינו יודע שהוא בנו אין כאן חיוב שבועה כלל דדוקא בעלמא חייב לישבע שאינו יודע לפי שהתובע טוען שהנתבע יודע שחייב לו ומש"ה רמו עליה שבועה שאינו יודע אבל הכא שגם התובע יודע שהנתבע אינו יודע כלום אין כאן חיוב שבועה כלל ודוק:

הלכה ח

אמר שמעון אין לוי זה אחי כו'. יש להקשות דאמאי לא יטול שמעון בנכסי לוי כלום כשאומר שמעון אין זה אחי דהא כי היכי דיש הודאת שמעון דאין לו חלק בנכסי לוי כמו כן יש הודאת ראובן שנכסים אלו של שמעון הם דהרי אמר זה אחינו הוא. ובפ' השולח גבי כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן דאמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי הקשו התוס' כעין מה שכתבנו דאמאי דאמרינן הודאת בע"ד גבי מקבל ולא גבי נותן. ותירצו דעדיפא הודאת המקבל משום דנותן קדמה לו מחשבה קודם נתינה וסבור שנתן הא לאו הכי יש לחוש נמי להודאה שכנגדו וכתבו נמי ה"ה בפ"ד מהלכות

זכיה והרא"ש ז"ל בשמעתין כנראה דהוקשה לו זה וכתב מכאן דקדק הר"ם דאם ראובן אמר חייב אני לך מנה ושמעון אומר אין אתה חייב לי דאין חייב ראובן לתת לו כלום אע"פ שברי לו דהוי כאילו מוחל לו. ויש לתמוה דמה יושיענו זה דהא צריך הקנאת דבר בגוף הנכסים שהרי הודה דיש חלק לשמעון בהם ומחילה לא שייך בגוייהו כי היכי דנימא דמחל שמעון לראובן. ועוד דנכסים שנפלו ללוי בתר הודאת שמעון למה יטלה ראובן דהרי הו"ל דבר שלא בא לעולם ולא מהני. ולענין עיקר קושייתנו אפשר לומר דכיון דלקח שמעון חלקו משלם במה שאמר אין זה אחי ודאי שוב אין הודאת ראובן בנכסים שנפלו ללוי שמודה שהם של שמעון מזקת לו כיון דשמעון נמי מודה שאין בנכסים אלו שם זכות בגוייהו ודוק:

פרק ה

הלכה ו

אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו וכו'. בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו מודים שיחלוקו ופירש רשב"ם ז"ל כגון שנפל הבית על רחל אשת יעקב באלמנותה ועל יוסף בנה מיעקב ולא היה לה עוד בן מיעקב ולא מאיש אחר שעכשיו טענותיהן שוות כו'. והתוס' הקשו על דברי רשב"ם הללו מכמה מקומות דלא אמרינן דבשביל שהוא ודאי בחצי דיטול הכל והנראה דהרשב"ם ס"ל דע"כ לא אמרינן דמי שהוא זוכה בחצי ודאי שיטול הכל אלא כששניהם באים מכח ירושה כגון הך דנפל הבית עליו ועל אמו דראובן בן יעקב מלאה ובנימין בן רחל מאיש אחר שניהם באים מכח ירושה ומש"ה אמרינן דיטול הכל בנימין כיון דאף לדברי ראובן מחצית הנכסים הם לבנימין. אבל כשאינם באים מכח ירושה כגון ההיא דזה אומר כולה שלי וכן ההיא דפ' בית כור דאינם באים מכח ירושה אלא או מכח טענה או מכח ספיקא דדינא בהא לא אמרינן דבשביל שהוא ודאי בחצי שיטול הכל. וכן ההיא דנפל הבית עליו ועל אביו אינם באים שניהם לזכות מכח שהם יורשים והב"ח בא מכח שטרו ומש"ה אמרינן דאף שב"ח מודה שאין לו חלק במחצית הנכסים מ"מ נוטל חלק באידך פלגא דהוי ספק וספק. אבל בנדון רשב"ם ז"ל דשניהם באים לזכות מכח ירושה אמרינן כיון שהאחד יורש ודאי מחצית הנכסים זוכה בכל. כתב מרן הב"י סי' ר"פ וז"ל ומ"ש לא שנא אם היה לה עוד בן מאיש אחר ל"ש אין לה בן מאיש אחר בס"פ מי שמת כתבו הג"א ואפילו כתובה ותוספת כו'. כך פירש רשב"ם ונחלקו עליו ריב"א וריב"ם כו'. ומחלוקת זה מבואר בתוספות על דברי ת"ק דאמר יחלוקו ומינה נשמע לדידן כו'. ודברי מרן תמוהים הם בעיני:

הלכה ח

נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין כו'. ז"ל הטור סי' ק"ד לוה שנפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל אחיו ואין שם יורש אלא הוא ובני הלוה אומרים אבינו מת ראשון וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לב"ח ליטול ממנו כלום שאינו נוטל בראוי ע"כ. ותימה דלמה הוצרך לטעם דאין ב"ח נוטל בראוי ת"ל דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קא אתינא וכמ"ש בסי' רי"א גבי בן שמכר בנכסי אביו דאינו חייב להחזיר אפילו הדמים משום דתחת אבותיך יהיו בניך אמרינן לענין דינא בסי' רי"א קשה דלענין הדמים למה לי האי טעמא ת"ל משום דאין ב"ח נוטל בראוי וכמו שכתב בסי' ק"ד וכבר עמד על זה הרב בעל נתיבות משפט בנתיב ו' ח"ג יע"ש. ונראה דמה שכתב בסי' ק"ד מטעמא דראוי הוא משום שרצה להשוות הדינים דבין היכא דנפל הבית על יעקב ועל ראובן ובין היכא דנפל הבית על ראובן ועל חנוך ובא יעקב לומר שראובן מת תחלה ואח"כ חנוך דאילו אמרינן דאין ב"ח נוטל בראוי בהאי גוונא נמי דנפל הבית על ראובן ועל חנוך אין ב"ח נוטל כלום אבל אילו היה אומר דטעמא דנפל הבית עליו ועל אביו הוא משום דמצי למימר מכח אבוה דאבא קאתינא א"כ היכא דנפל הבית עליו ועל בנו הוה אמינא דהדין עם הבע"ח משום דתחת אבותיך יהיו בניך שמענו אבל תחת בניך יהיו אבותיך לא שמענו וכמ"ש מוהרח"ש סי' כ"ח וא"כ יכול ב"ח לומר ליעקב אף שתימצי לומר כדבריך שראובן מת תחלה מ"מ הרי חזרה הירושה לראובן וירושת ראובן אני נוטל בחובי מש"ה כתב טעמא דראוי שהוא טעם כולל לשתי החלוקות ומ"ש בסי' רי"א טעמא דמכח אבוה דאבא קא אתינא משום דס"ל דהא דאמרינן בגמ' בן שמכר בנכסי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות לאו לענין דמים בלבד אתמר וכמ"ש התוס' אלא לענין הקרקע נמי אתמר וכגון שהיה אביו גוסס ואמר מה שאירש מאבא היום מכור לך שתקנו חכמים שהוא מכור וזהו שכתב אפילו אמר מה שאירש מאבא היום מכור לך ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות משום דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קא אתינא אבל אם לא היה יורש אלא את אביו פשיטא דאינו יכול להוציא מיד הלקוחות משום דמצי למימר אבוך קא מזבין ואת מפקת וא"כ מה שכתב שכיון שמת כו' לא קאי אלא למה שכתב מוציא מיד הלקוחות אבל לענין הדמים לא איצטריך זה הטעם וכבר הביא טעמו בסי' ק"ד:

כתב בעל התרומות בשער מ"ח ח"ג ס"ב ומצאתי כתוב דאיכא לעיוני אי אמרינן הכי בשאר יורשין או לא כגון חנוך שירש שמעון אחי אבא אי ב"ח דראובן גובה מחנוך מי אמרינן דאבי אביו הוא דאיתיה להאי דינא משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך או

דלמא לא שנא ע"כ. וכתב הרב בעל ג"ת שמדברי ה"ה ספ"ה מהל' נחלות שכתב ומסקנא דגמ' דבכל יורשין כן אפילו בבן ואב שמתו כו'. משמע דס"ל דבבן ואב הוא חדוש יותר הפך סברת ב"ה והניחו בצ"ע. וכבר נתעורר ג"כ בזה הרב כנה"ג בס"ס ק"ד. ובמחילה רבה מכבוד תורתם נראה דה"ה לא בא לאשמועינן אלא דלא נימא דדין זה דנפל הבית הוא דוקא היכא דיורשי האב הם אחיו של ראובן דלאו מכח ראובן באים לירש שהרי הם גם ראויים לירש את יעקב כמוהו וכדדחינן בגמ' לא יורשיו אחיו מורישיו אחי דאבוה אבל היכא דהיורש הוא הבן הוה אמינא דהדין עם הב"ח משום דכי נמי מת הבן ואח"כ האב נימא להן ב"ח ירושת אבוהון קא שקילנא לזה כתב ה"ה דאפילו בבן ואב הדין כך משום דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא משום דס"ל דדחיה בעלמא הוא דאמרינן אבל בקושטא דמילתא דיורשי האב בני וכמ"ש רשב"ם אבל בספקו של בעה"ת בזה לא גילה דעתו ה"ה:

כתב מהר"ם בח"א סי' צ"ט דמאי דלא כתב הרמב"ם ז"ל דין הראוי לגבי אשה וב"ח הוא משום דלא משכחת לה וההיא דנפל הבית הוי מטעמא דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא והא דתנן הבכור אינו נוטל בשבח ולא בראוי ולא האשה בכתובתה משום דלגבי בכור משכחת לה ראוי כגון מלוה תני נמי ולא האשה בכתובתה אע"ג דלגבי אשה לאו מטעם ראוי נגעו בה ועוד האריך יע"ש. וקשה לי ממ"ש רבינו ברפ"ג מהלכות אלו אין הבכור נוטל פי שנים כו' כיצד אחד ממורישי אביו שמת כו'. ואי כדברי מהר"ם דס"ל לרבינו דההיא דנפל הבית לאו מטעם ראוי נגעו בה ומאי דתנן דאין הבכור נוטל בראוי איצטריך למלוה אם כן איך כתב דטעם דאין הבכור נוטל היכא שמת אחד ממורישי אביו לאחר מיתת אביו מטעם ראוי דהא אפילו אי אמרינן דהבכור נוטל בראוי אפילו הכי לא הוה שקיל בכה"ג משום דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא ובשלמא מדברי הגמ' דפרק יש בכור דאמרינן דוכולם אין נוטלין בראוי אתי לאתויי נכסי דאבא לא תיקשי משום דאפשר לומר דבגמרא לפום הקס"ד דלא אמרינן תחת אבותיך יהיו בניך לענין דינא קיימי אבל אה"נ דלפי המסקנא ראוי דלגבי בכור לא איקני אלא משום מלוה אבל מדברי רבינו קשה דלמה ליה משום טעמא דראוי. עוד קשה לי דאיך נוכל לומר דלא משכחת לה דין ראוי הרי כופר דהוא ראוי משום דאינו משתלם אלא לאחר מיתה וכדאמרינן בפ"ד דקמא (דף מ"ב) (*א"ה עיין בתשובת הרב המחבר לעיל פכ"א מהל' מלוה ולוה):

עוד כתב הרב שם דאם תפסה לחשבון הנדוניא דמהני לה תפיסה משום דיכולה לומר תרי קים לי קים לי כמ"ד דב"ח גובה מן הראוי וקים לי כמ"ד דנדוניא דין חוב יש לה ע"כ.

וקשיא ליה דהא למ"ד דמתני' דנפל הבית לאו מטעם ראוי נגעו בה אלא משום דמצי למימר אנא מכח אבוה דאבא קאתינא צריכה לומר תלת קים לי קים לי כמ"ד דבע"ח גובה מראוי וקים לי כמ"ד דכל היכא דגובה מן הראוי לא מצי למימר מכח אבוה דאבא קא אתינא וקים לי כמ"ד דנדוניא דין חוב יש לה ובתלת קים לי מוציאין מן המוחזק. (*א"ה עיין לעיל פ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ז'):

פרק ו

הלכה ב

איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום. כתב הטור סי' רפ"א בשם הרמ"ה אי נמי אמר פלוני לא יירש אלא כך וכך א"נ אמר ראובן בני יירש חלקו וחלק שמעון לא אמר כלום ועיין בתשובות הרא"ש כלל פ"ב סי' ה' על שכ"מ שאמר מנה לפלוני בני ולא יירש ומנה לפלוני בני ויירש אי הוי חזרה וצ"ע. כתב מהרש"ך ח"ג סי' ל"ו וז"ל כ"ש ששמעון המוריש צוה בשעת מיתתו שיתנו כל נכסי עזבונו לבת הנזכרת ואל יתנו שום דבר לבן המומר ואפילו את"ל שהיה המומר יורש כדין ישראל כשר במה שצוה שמעון נפקעה הירושה ממנו וזכתה הבת וכו' והנה אם היה יורש כדין ישראל כשר היה מקום לומר שאין להפקיע ירושתו משום שאמר פלוני לא יטול בירושתי ובראוי ליורשו אין דבריו כלום ואע"פ שנתן הכל לבת בלשון מתנה איכא לספוקי לענין דינא בכמה מילי:

פרק י

הלכה א

וכן שלשה אחים שחלקו ובא ב"ח וכו'. כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"ט סי' ח' וז"ל ואם ראובן ושמעון רצו לפרוע חוב אביהם ליהודה בלא שיבאו לדין בשל חלקם היה הרשות בידם אבל בחלקו של לוי לאו כל כמיניהו וכו'. ודוקא שאותו הממון שנתנו האחים ליהודה בפרעון חובו היה ידוע בעדים שהיה מממון יעקב אביהם אבל אם אינו ידוע אותו ממון ליעקב מורישם נאמנים האחים לומר ידענו בחוב אבינו ליהודה ופרענו חובו במגו דלא הניח אביהם כלום וכ"כ הרב לקמן פ"ח סי' י' יע"ש:

הלכה ד

מי שהניח יתומים מקצתן גדולים ומקצתן קטנים כו'. (*א"ה עיין לעיל פכ"ב מהל' מלוה ולוה דין ט"ו):

הלכה ה

מי שמת והניח יורשים גדולים וקטנים צריך למנות אפוטרופוס וכו'. כתב מרן הב"י סי' ר"נ מ"י וז"ל וכתב עוד שנשאל על שכ"מ שאמר אני ממנה את פלוני אפוטרופוס על בני ולא היה לו אלא בן אחד ילוד והניח אשתו מעוברת כו'. ועיין במ"ש מרן סי' ר"צ מט"ו בשם הרב רבינו שלמה בן אדרת ודו"ק ועיין בלחם רב סי' קי"ב מהר"ש הלוי סי' י"א ועיין מ"ץ ח"א סי' מ"ב ודבריו לא קיימין. עוד כתב שם וז"ל אלא שאם היינו באים מזה הצד לא היו יכולים למכור בקרקעות אלא כאפוטרופוס סתם כו'. וזה סותר מ"ש הטור סי' ר"ץ סל"א בשם הרמ"ה. וכן נראה מתשובת הרמב"ן סי' פ"ז ודו"ק ועיין בל"ר סי' קע"ו מהרימ"ט ח"מ סי' ל"ז ועיין בהרשב"א ח"ב סי' מ"ב דגם משם מוכח דחולק על הרמ"ה. אב שמנה שני אפוטרופסים ומת אחד מהם עיין בתשובות מהריב"ל ח"ג סי' י"ז מהרא"ש סי' נ"ב מ"ץ ח"א סי' ע"ב ומ"ב מבי"ט ח"א סי' של"ה. ועיין בתשובות הרשב"א ח"ב סי' שנ"א ובתשובת הרשב"א שהביא מר"ן הב"י יו"ד ס"ס רנ"ט ודו"ק. כתב הריב"ש סי' ע' וז"ל ואם נסתפק לך מפני שרבי יעקב לא אמר בפיו שהיה רבי חיים דודו שליט כו'. והנה גדולה מזאת אמרו בגמ' בפרק יש נוחלין ההוא דהוה קא שכיב אמרו ליה נכסים למאן דלמא לפלוני אמר להו ואלא למאן. ומשמע משם דלשון זה מהני והוו נכסים שלו אף על פי שהוא לא הוציא לשון מתנה מפיו וראיתו אפשר לדחותה ודו"ק:

הלכה ז

ב"ד שהעמידו אפוטרופוס ושמעו עליו שהוא אוכל כו'. כתב מר"ן סי' ר"ץ מי"ח בשם מהר"ם וזה לשונו ששאלתם על אפוטרופוס שפשע שטען בב"ד מה שלא צוהו לטעון כו'. וכבר שנה מר"ן דין זה בס"פ קפ"ג ועיין פ"מ ח"א סי' נ"ב שנסתפק באפוטרופוס שהיה לו לישבע וליטול והפך השבועה לשכנגדו ונשבע ונפטר אי חשיב פשיעה יע"ש ודו"ק:

פרק יא

הלכה ה

כשיגדילו היתומים כו'. עיין בתשובת מהריט"ץ סי' ל"ח שדבריו הם תמוהים בעיני עד מאד דפשיטא דכיון דיש פלוגתא דרבוותא אי אפוטרופוס שפשע חייב לשלם דהמוציא מחבירו עליו הראיה ופטור ומה ראיה ממ"ש הריב"ש דאוקי ממונא בחזקת היורשים דלא דמי כאוכלא לדנא דהתם היינו טעמא דהספק הוא אם זכה המקבל מתנה או היורש דנכסים בחזקתו מתורת ירושה דממילא אבל בשאר ספיקות דעלמא מה שייך לומר

נכסי בחזקת היורשים ולא ראיתי סברא גרועה מזו. אבירא דממקום אחר יש לחייב לאפוטרופוס דאם פשע והזיק בידים דחייב ולא איפליגו גבי אפוטרופוס דפשע אם משלם אלא כשפשע ולא שמר כדרך השומרים אבל מזיק בידים חייב לכ"ע. וגם זה ראיתי שהדבר תלוי בפלוגתא דרבוותא גבי ההוא אפוטרופוס דזבן תורא ולא הו"ל ככי ושיני משמע מדברי התוס' שם דלא שאני להו בין פושע למזיק בידים. ורבינו ז"ל בה' שלוחין גבי שותף ששינה ואבד דחייב לשלם משמע דמחלק בין פושע למזיק בידים וכן משמע מדבריו בהלכות אישות גבי האשה ששברה כלים בשעת מלאכתה ומדברי הראב"ד שם מוכח דלא שאני ליה בין מזיק לפושע וכבר כתוב אצלי במקום אחר בהרחבה אין כאן מקום להאריך והרב הזה מתהלך בתומו וצ"ע. (*א"ה עיין במה שכתב הרב המחבר בפח"י מהל' אישות ובפ"ו מהל' חובל ומזיק):

הלכה ו

יש לאפוטרופוס למכור כו'. יתומים שסמכו אצל בע"ה ולוה בע"ה לצורך היתומים כתב מהר"ם דין בוטון סי' מ"ד דיש לו כח למכור קרקע אף לסברת הרמ"ה שכתב הטור ס"ס ר"ץ יע"ש ולדידי אין דבריו מחוורים שהרי אף להאכיל אין בידו למכור קרקע וא"כ אף אם לוה אינו מוכר כי אם ברשות ב"ד ודו"ק. כתב מהרימ"ט ח"מ סי' ל"ו בשם הריטב"א שכתב בשם רבו דיתומים שסמכו אצל בעל הבית אינו אפוטרופוס אלא במה שהוא מחזיק בידו אבל להוסיף עליו ולתת בידו מנכסי יתומים לא וגם אין להם להוציא מיד אחרים ע"כ. וסברא זו הוזכרה שם מבלי שום חולק ועיין בהרשב"א ח"ב סי' מ"ט שחולק בזה ודו"ק עיין הרב בעל פני משה ח"א סי' ס"ט שכתב בפשיטות דיש לו דין אפוטרופוס אף להוציא מיד אחרים. וכתב הטור סי' ר"ץ סעיף ל"א בשם הראב"ד דאין משביעין אותו ועיין במ"ש התוס' בפרק הכותב (דף פ"ח) ד"ה ומיפלגי ודוק היטב. עוד כתב הרב מהרימ"ט שם וז"ל מצורף לזה שיתומים שסמכו צריך שיהיו בני ט' כמ"ש הטור בשם הרמ"ה וכל הפוסקים אין מי שיחלוק על זה זולת הרא"ש שכתב הטור כן משמו ע"כ. והרשב"א חולק על סברת הרמ"ה כן מתבאר ממ"ש בח"ב סי' מ"ט וכן מתבאר ממ"ש בסי' קנ"ט הביאה מר"ן סי' ר"ן מחודשין י' וכן מתבאר מתשובת הרמב"ן ז"ל סי' פ"ז ודו"ק:

הלכה ז

אין רשאין לדון ולחוב כו'. ועיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ח סי' ב' במה שכתב ועוד נראה דאפוטרופוס הממונה על נכסי בעה"ב כו'. ולא כתב הרב כן אלא בנכסים מסויימין אבל ביודע שבעה"ב חייב חוב לאדם אחר אף שהוא אפוטרופוס וממונה וידע בבירור

החוב אינו רשאי לפרוע כלום לאותו אדם דמאן שם ליה ליזקק בנכסי יתומים ואי עביד הכי חייב לפרוע משלו מדין מזיק ונשא ונתן ביד ויש להוכיח כן מדברי הרב בתשובות אחרות ודו"ק והוצרכתי לזה מפני שראיתי בספר הרב בעל פני משה חלק ב' בסוף הספר תשובה למהר"ש ן' ולייסיד ז"ל שלא חילק בדברי הרא"ש ז"ל בין פקדון למלוה ודבריו תמוהים בעיני וצ"ע. עוד כתב הרא"ש שם וז"ל נאמנת על החצי שלה במגו שאם היתה שותקת כו' ויש לדקדק שהחצי שהוא חלקה למה הוצרך להאמינה משום מגו תיפוק ליה משום הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובדוחק נראה ליישב דאיצטריך טעמא דמגו לא מחמת היורשים אלא שיש נפקותא אם הודאתה היתה חב לאחרים לא היתה נאמנת ומשום מגו היא נאמנת וצ"ע: סליקו להו הלכות נחלות בס"ד